

УДК: 347.469.1

DOI: <https://doi.org/10.32689/2617-9660-2019-3-1-113-120>

Мотузка Катерина Андріївна,

магістр з інтелектуальної власності, судовий експерт сектору авторського права та суміжних прав лабораторії авторського права та інформаційних технологій, Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, 01133, м. Київ, б-р Лесі Українки, 26, тел.: (044) 592-14-01, e-mail: intelect.ndc@gmail.com

ORCID 0000-0002-0030-1896

Самелюк Олександра Сергіївна,

магістр з інтелектуальної власності, судовий експерт сектору інформаційних технологій лабораторії авторського права та інформаційних технологій, Науково-дослідний центр судової експертизи з питань інтелектуальної власності Міністерства юстиції України, 01133, м. Київ, б-р Лесі Українки, 26, тел.: (044) 592-14-01, e-mail: intelect.ndc@gmail.com

ORCID 0000-0002-5566-3536

ПОЗАСУДОВІ СПОСОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Анотація: Суттєві зміни у державному, політичному та соціально-економічному устрої України, активізація процесів європейської інтеграції, посилення впливу ринкових механізмів у економіці та активності учасників цивільно-правового обігу поряд з розширенням географії їх господарської діяльності за рахунок виходу на європейський та міжнародні ринки потребують створення ефективних, швидких та зручних механізмів урегулювання правових спорів.

На сьогодні виникає багато питань у сфері захисту інтелектуальної власності. З кожним роком кількість різновидів інтелектуального продукту розширюється. Якщо раніше існували тільки окремі типи інтелектуального продукту, такі як твори мистецтва, літератури, науки, технічні інновації, то зараз виникає велика кількість інноваційних комп'ютерних програм, з'являється все більше впроваджених новинок, пов'язаних з розробкою, базами даних, а також багато іншого, що забезпечує якісне зростання ефективності процесів або продукції, затребуваної на ринку, є підсумковим результатом інтелектуальної діяльності людини, її уяви, відкриттів, винаходів і раціональності.

Законодавство, яке регламентує відносини в сфері інтелектуальної власності, носить комплексний характер, оскільки тільки у взаємодії

всього спектра різноманітного і різногалузевого регулювання можливо реальне забезпечення охорони права інтелектуальної власності.

Незважаючи на те, що в Україні, як і в більшості європейських держав, розгляд спорів у державних судах є основною формою захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод і законних інтересів осіб, така форма далеко не завжди є якісною, швидкою та такою, що повною мірою задовольняє потреби суспільства. Питання використання альтернативних способів урегулювання спорів – це питання майбутнього системи правосуддя пострадянських країн. А у разі невикористання сучасних, більш ефективних інструментів урегулювання конфліктів досягти ідеального правосуддя буде неможливо. На сьогоднішній день взаємодія двох систем урегулювання юридичних конфліктів – державної (судової) та недержавної (позасудової), видається невідворотним фактом, адже одним з сучасних напрямків судової політики – діяльності держави в цілях створення ефективного механізму здійснення правосуддя, є широке застосування альтернативних способів вирішення спорів. Такі системи урегулювання спорів тісно пов'язані між собою та здійснюють взаємний вплив для реалізації покладеної на них спільної мети – справедливого вирішення спорів.

Ключові слова: інструменти урегулювання конфліктів, правосуддя, справедливе вирішення спорів.

Kateryna Motuzka Andriivna

master's degree from intellectual property, judicial expert the sector of copyright and contiguous rights for the laboratory of copyright and information technologies, Research Center for Forensic Expertise on Intellectual Property, 26, L.Ukrainka Boulevard, office 501, Kyiv, 01133, tel.: (044) 14-01, e-mail: intellect.ndc@gmail.com
ORCID 0000-0002-0030-1896

Oleksandra Sameliuk Sergiyivna

master's degree from intellectual property, judicial expert the sector information technologies for the laboratory of copyright and information technologies, Research Center for Forensic Expertise on Intellectual Property, 26, L.Ukrainka Boulevard, office 501, Kyiv, 01133, tel.: (044) 14-01, e-mail: intellect.ndc@gmail.com
ORCID 0000-0002-5566-3536

EXTRA-JUDICIAL METHODS OF SETTLEMENT OF DISPUTES ARE IN THE FIELD OF INTELLECTUAL PROPERTY

Annotation: Significant changes in state political and socio-economic system of Ukraine, activation of processes of European integration, strengthening of influence of market mechanisms, in an economy and activity

of participants of civil legal appeal next to expansion of geography them economic activity due to an output on European and international markets need creation of effective, fast and comfortable mechanisms for resolving legal disputes.

For today there are many questions in the field of defence of intellectual property. With every year the amount of varieties of intellectual product broadens. If before there were only separate types of intellectual product, such as works of art, literature, science, technical innovations, presently there is plenty of the innovative computer programs, appears more inculcated novelties, related to development, databases, and also much other, that provides high-quality growth efficiency of processes or products, claimed at the market, is the aggregate result of intellectual activity of man, his imagination, openings, inventions and rationality.

A legislation which regulates relations in the sphere of intellectual property carries complex character, as only in co-operation of all spectrum various and piznogaluzevogo adjusting possibly the real providing of guard of right of intellectual ownership.

Without regard to that in Ukraine, as well as in the most European states, consideration of disputes in national courts is the basic form of defence of the rights broken, unrecognized or contested, freedoms and legal interests of persons, such form far not always is high-quality, to the fast and such, that satisfies the necessities of society to a full degree. A question of the use of alternative methods is a settlement of disputes – it question of the future of the system of justice of post-soviet countries. An in the case of unusing of modern, more effective instruments settlement of conflicts to attain ideal justice it will be impossible. To date co-operation of two systems of settlement of legal conflicts – state (judicial) and non-state (extra-judicial), seems an inevitable fact, in fact one of modern directions of judicial policy – activity of the state for creation of effective mechanism of realization of justice, there is a wideuse of alternative methods of decision of disputes. Such systems of settlement of disputes are closely between itself and carry out a cross-coupling for realization cross-coupling for realization of the general purpose fixed on them is a just decision of disputes.

Keywords: instruments of settlement of disputes, justice, just decision of disputes.

Постановка проблеми. Медіація займає особливе місце серед альтернативних судовому розгляду способів урегулювання конфліктів, які у своїй сукупності є альтернативами державному судочинству процедурами, що забезпечують умови для урегулювання існуючих розбіжностей, примирення конфлікуючих сторін та досягнення згоди між ними.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою. Актуальність запровадження медіації при вирішенні спорів у сфері інтелектуальної власності в Україні, особливості застосування даного альтернативного способу вирішення спорів у зарубіжних країнах досліджували у наукових працях такі вчені та дослідники як В. Дмитренко, О. Кармаза, С. Ківалов, Т. Кисельова, Т. Коваленко, Ю. Крисюк, О. Кулініч, Н. Мазаракі, М. Поліщук, М. Потоцький, В. Рєзнікова, Л. Романадзе, І. Стародубов, Н. Троцюк, П. Цибульов, Т. Шикар, І. Ясиновський та інші.

Формулювання цілей (мети) статті. Дослідити медіацію як альтернативну позасудову процедуру врегулювання спорів у сфері інтелектуальної власності, генезис становлення та розвиток законодавчих підвалин запровадження альтернативних способів вирішення конфліктів (спорів) за кордоном та окреслення можливих шляхів запровадження медіації в практиці українського судочинства, а також перспективи використання медіації як альтернативного методу врегулювання конфліктів у сфері інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Медіація є добровільним, спеціальним, непримусовим, гнучким і замкнутим механізмом зменшення рівня невизначеності та ризиків між сторонами спору та, по можливості, вирішення конфлікту. Здійснивши еволюційний шлях, медіація сформувалася способом подолання протиріч, наділивши сторони взаємовідносин впливом і можливістю реалізувати власні потреби не за рахунок опонента, а надавши учасникам конфлікту однакові шанси щодо реалізації власних інтересів та прав. Медіація добре працює в сучасних умовах, може успішно застосовуватися у вирішенні суперечностей і конфліктів у різних сферах права.

На сьогоднішній день судові спори в сфері інтелектуальної власності відносяться до одних із найскладніших категорій розгляду справ. Слід зазначити, що у деяких випадках судовий розгляд є необхідним та дієвим механізмом вирішення спору, який дозволяє досягти поставленої мети, а в інших – непотрібним та довготривалим, що не завжди влаштовує сторону, яка вдалася до судового розгляду, щоб відновити своє порушене право. Медіація як альтернативний вид вирішення спору може слугувати дієвим механізмом щодо врегулювання такого спору. Питання щодо застосування процедури медіації при вирішенні спорів у сфері інтелектуальної власності є недостатньо дослідженими та обумовлюють необхідність проведення подальших досліджень у цій сфері.

Важливе значення для поширення застосування медіації у спорах з питань інтелектуальної власності має діяльність Центру Всесвітньої організації інтелектуальної власності з арбітражу та посередництва. Центр з медіації ВОІВ пропонує спеціалізовані послуги посередництва при вирішенні суперечок щодо інтелектуальної власності, а саме суперечок щодо прав на об'єкти інтелектуальної власності чи угод і бізнесу, пов'язаних з використанням цих прав – таких, як ліцензії на використання патентів, ноу-хау, торговельних марок, франчайзингу, комп'ютерних контрактів, мультимедійних контрактів, угод про дистрибуцію, угод між спільними підприємствами, науковими та науково-дослідними контрактами, контрактів на використання технічних рішень і об'єктів, угод щодо злиття і поглинання, в яких права інтелектуальної власності є важливими, а також договорів щодо літературних, музичних і кінематографічних творів.

До процесу медіації останніми роками проявляє інтерес бізнес. Вартість та тривалість деяких судових розглядів, результати вирішення спорів у процесі судових засідань призводить до невдоволеності сторін. Як показує досвід, процедура медіації дає позитивні результати, прийнятні для обох сторін конфлікту. При вирішенні конфліктних ситуацій, які виникають у зв'язку з використанням об'єктів інтелектуальної власності без згоди правовласника. Також, залежно від категорії об'єктів права інтелек-

туальної власності, права на які порушені, медіація застосовується при:

- 1) порушенні авторських і суміжних прав;
- 2) порушенні прав промислової власності;
- 3) порушенні прав на засоби індивідуалізації [1, с. 67].

І. Василенко вказує, що за допомогою медіації можна вирішувати спори у сфері інтелектуальної власності щодо:

- 1) ліцензування та передачі прав інтелектуальної власності;
- 2) порушень прав інтелектуальної власності;
- 3) права власності на винахід;
- 4) авторства на винахід, якщо третя сторона зробила суттєвий внесок та ін. [2].

Сама ж процедура медіації щодо розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності включає наступні етапи:

1. Укладення договору про проведення медіації;
2. Виклад претензій сторін та можливих шляхів вирішення спору;
3. Пошук причин спору;
4. Розробка методів досягнення консенсусу;
5. Підписання сторонами угоди за результатами медіації.

Є й інші пропозиції щодо структурування медіації. Так, В. Б. Череватюк процедуру медіації поділяє на такі етапи:

- 1) попередню стадію, яка складається з підготовчого етапу, про який говорилось вище, та етапу індивідуальних зустрічей (на цьому етапі медіатор вивчає по-

зиції учасників конфлікту і забезпечує їх взаємне спілкування);

2) відкриваючи стадію – на цій стадії відбувається поступове налагодження прямого спілкування між сторонами, її етапами є пояснення сторін, а також виклад кожною зі сторін своєї позиції у спорі, з'ясування причин виникнення спору та мотивації сторін у спорі, уточнення позицій сторін, поділ загальної суті спору на окремі складові, підсумок;

3) середню стадію – передбачає спільний пошук шляхів вирішення спору, етапність цієї стадії полягає у визначенні першочергових питань, з'ясуванні невиявлених інтересів сторін, визначенні спільних засад та інтересів сторін у спорі, обговоренні й пошуку взаємоприйнятних способів вирішення спору, пошуку консенсусу. Це стадія, протягом якої відбувається «мозкова атака», під час якої сторони висловлюють та записують протягом відведеного медіатором часу будь-які ідеї, навіть, на перший погляд, неймовірні, які мають відношення до їх проблеми, після генерування варіантів рішень здійснюється сторонами їх групування у відповідності до тем та груп інтересів;

4) заключну – складання угоди, яка готується виключно сторонами, містить взаємні поступки та після її остаточного формулювання перевіряється на допустимість й можливість виконання та справедливність, підписується сторонами [3, с. 43].

Таким чином, вищезазначений аналіз показав переваги

використання медіації як альтернативної позасудової процедури врегулювання спорів у сфері інтелектуальної власності, що свідчить про необхідність подальшого дослідження даного питання на доктринальному рівні та практичного втілення шляхом законотворчої діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Досвід іноземних країн свідчить, що для успішного запровадження та застосування медіації як способу вирішення різних категорій спорів найбільш оптимальним варіантом є підтримка розвитку не лише судової, а й позасудової медіації. Оскільки, медіація в Україні відносно нова, то як позасудова, так і судова моделі медіації досить перспективні. Отже, при роботі над національним нормативно-правовим регулюванням процедури медіації та під час розробки концепції розвитку та поширення способу альтернативного врегулювання спорів в Україні мають бути враховані особливості застосування відповідних моделей медіації в іноземних країнах. На сьогоднішній день судові спори в сфері інтелектуальної власності відносяться до одних із найскладніших категорій розгляду справ. Слід зазначити, що у деяких випадках судовий розгляд є необхідним та дієвим механізмом вирішення спору, який дозволяє досягти поставленої мети а в інших – непотрібним та довготривалим, що не завжди влаштовує сторону, яка вдалася до судового розгляду, щоб відновити своє порушене право. Медіація як альтернативний вид

вирішення спору може слугувати дієвим механізмом щодо врегулювання такого спору. Питання щодо застосування процедури медіації при вирішенні спорів у сфері інтелектуальної власності є недостатньо дослідженими та обумовлюють необхідність проведення подальших досліджень у цій сфері.

Перші кроки щодо закріплення в Україні на законодавчому рівні інституту медіації пов'язані з прийняттям проекту Закону України «Про медіацію» за основу. У подальшому прийняття цього проекту як закону приведе до формування в Україні європейської збалансованої системи вирішення конфліктів (спорів), яка враховуватиме бажання й інтереси громадян суспільства. Ефективність реформи судової системи в Україні, зокрема, залежить від функціонування на рівні закону норм щодо альтернативного вирішення спорів. Тому набрання чинності та введення в дію Закону України «Про медіацію» може бути сприйняте суспільством як «ліки», що сприятимуть його «одужанню» від захворювань, пов'язаних із корупцією тощо. Крім того, законодавчо врегульований процес медіації сприятиме швидкому вирішенню цивільних, господарських, сімейних, трудових та адміністративних спорів без залучення коштів із державного чи місцевих бюджетів, зменшить кількість навантаження справ усудовому порядку на суддю, підвищить рівень довіри населення до суду, розширить повноваження нотаріусів, а домовленості, досяг-

нуті в процесі медіації, будуть дотримуватись.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ульянова Г.О. Актуальні питання запровадження медіації у сфері інтелектуальної власності. Південноукраїнський правничий часопис. 2010. № 3. С. 66-68.
2. Василенко І. Перспективи застосування медіації у захисті права інтелектуальної власності. URL : <http://human-rights.unian.ua/403458-perspektivizastosuvannya-mediatsiji-u-zahisti-prav-intelektualnoji-vlasnosti.html>.
3. Череватюк В.Б., Сірук К.Л. Медіативна процедура вирішення спорів: теоретичні і практичні аспекти. Юридичний вісник «Повітряне та космічне право». 2015. 2(35). С. 41-46.
4. Балух В.С. Нормативно-правові основи формування системи альтернативного вирішення спорів в Україні. Часопис Київського університету права. 2013. № 4. С. 162–168.
5. Белінська О. В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. Вісник Вищої ради юстиції. 2011. № 1 (5). С. 158-172.
6. Гайденко Шер Н. И. Обязательная медиация: опыт Италии. Третейский суд. 2011. № 1. С. 156-165.
7. Кармаза О. Інститут медіації: основні концепції розвитку. Підприємництво, господарство і право. 2017. № 2. С. 24–28.
8. Київський центр медіації. URL : <http://www.kyivcm.com/>
9. Кронда О.Ю. Медіація в інтелектуальному праві. Порівняльно-аналітичне право. 2014. № 1. С. 89-90.

REFERENCES:

1. Ulianova H.O. (2010). Aktualni pytannia zaprovadzhennia mediatsii u sferi intelektualnoi vlasnosti [Aktual'ni of question of introduction of mediicii in the field of intellectual property]. *Pivdennoukrainskyi pravnychi chasopys – Pivdennoukrainskiy legislative magazine*, 3, 66-68 [in Ukrainian].

2. Vasylenko I. Perspektyvy zastosuvannia mediatsii u zakhysti prava intelektualnoi vlasnosti [Prospects of application of mediicii are in defence of right of intellectual ownership]. Retrieved from <http://human-rights.unian.ua/403458-perspektivi-zastosuvannya-mediatsiji-u-zahisti-prav-intelektualnoji-vlasnosti.html> [in Ukrainian].

3. Cherevatiuk V.B., & Siruk K.L. (2015). Mediatyвна protsedura vyrishennia sporiv teoretychni i praktychni aspekt [Mediativna procedure of decision of disputes: theoretical and practical aspects]. *Yurydychnyi visnyk «Povitriane ta kosmichne pravo» – A legal announcer is the «Air and space right»* [in Ukrainian].

4. Balukh, V.S. (2012). Normatyvno-pravovi osnovy formuvannia systemy alternatyvnoho vyrishennia sporiv v Ukraini. *Chasopys Kyivskoho*

universytetu prava – Magazine of the Kievan university of right, 4, 162–168 [in Ukrainian].

5. Belinska, O.V. (2011). Mediatsiia – alternatyvne vyrishennia sporiv [Mediiciiya is an alternative decision of disputes]. *Visnyk Vyshchoi rady yustytzii – Announcer of Higher advice of justice*, 1 (5), 158-172 [in Ukrainian].

6. Gaydenko Sher N. I. (2011) Obyazatel'naya mediatsiia: opyt Italii [Obligatory mediicii: experience of Italy]. *Treteyskiy sud – Court of arbitration*, 1, 156-165 [in Russian].

7. Karmaza O. (2017) Instytut mediatsii: osnovni kontseptsii rozvytku [Institute of mediicii: basic conceptions of development]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Enterprise, economy and law*, 2, 24–28 [in Ukrainian].

8. Kyivskiy tsentr mediatsii [Kievan center of mediicii]. Retrieved from: <http://www.kyivsm.com/> [in Ukrainian].

9. Kronka O.Iu. (2014) Mediatsiia v intelektualnomu pravi [Mediiciiya as an extra-judicial method of decision of disputes: history of introduction in foreign countries and prospect is for Ukraine]. *Porivnialno-analitychne pravo – Comparatively analytical law*, 1, 89-90.